

a politikai életben és legyen sokkal kritikusabb.« A pártfőiskolai tanár: »A bizalmat nem lehet egy személyre korlátozni.« A zeneszerző: »A jövőben azt tartjuk szem előtt, hogy csak az a kommunista cselekedet, ami igaz, ami becsületes.« A vidéki munkás: »A mi pártunk minden igazságot elbír. A sajtó ne becsülje le a dolgozók értelmi színvonalát.« A minisztériumi tisztviselő: »Meg kell szüntetni a kettősséget, a bal- és jobboldali hibák elkövetőivel szemben egyféle mértéket kell használni.« A párttitkár: »Van már több, a XX. kongresszus szellemében fogant intézkedésünk. Ez még távolról sem elégséges. Nyílt, szenvedélyes, de objektív viták kellenek. Csak a viták vihetnek előbbre.« A Központi Vezetőség tagja: »A nagy lépések még hátra vannak. Nemcsak a párt és a tömegek, hanem a párttagok közti kapcsolatot is meg kell erősíteni.« Tudósításunkat az ő szavaival fejezzük be:

»Még ha lenne is visszahúzó erő, de olyan erő nincs, amely a XX. kongresszus elveinek győzelmét meg tudná állítani.«

(Béke és Szabadság, 1956. június 26.)

Djuka, Julius:

BESZÉLGETÉS A BUDAPESTI HIDAKNÁL.

Budapestnek a hét dunai hid városának más nagyvároshoz hasonlóan megvan a maga jellegzetessége. Most nem gondolok a Duna melletti szépségére, a sok, háborútól megviselt épületre, nem gondolok a szép Népstadionra, sem Csepelre. Gondolom, hogy minden városnak megvan a maga belső arculata, a maga különleges személyisége.

Itt Budapesten a kávéházak és a bennük folytatott beszélgetések adják ezt meg. Azt mondják, hogy mióta Budapest létezik, lakói szeretnek a kávéházba járni, hogy ott üldögélve, elbeszélgetve kicseréljék gondolataikat a legújabb eseményekről, legyen az katonai válság, vagy ciprusi kérdés. Itt hallani a legújabb híreket tekintet nélkül arra, hogy az ujságok hozták-e vagy sem.

A Dundo Moroje előadása utáni reggel a fekete mellett lehetett leggyorsabban hallani színészeink óriási sikeréről. Sokkal gyorsabban, mintsem a kritika az ujságokban megjelent. A kávéházban lehetett például hallani nem is

olyan régen, amikor a volt miniszterelnök, Nagy Imre születésnapját ünnepelte, hogy ennek az embernek a háza előtt, akit mint ismeretes kidobtak a pártból, nagyon sok fekete Limousine kocsi állott, - hogy a gratulálókat hozza.

A kávéházi asztalok mellett, ahol a budapesti lakosság legkülönbözőbb kategóriájú, foglalkozású és nézetű rétegei, köztük sok kommunista találkozik, érdekes beszélgetést folytatnak.

Viták a vitákról.

A múlt napokban, június utolsó napjaiban különböző vitákról beszéltek legtöbbit. Ez volt a témája a füstös kávéházi beszélgetéseknek éppúgy, mint az utcai és a villamoson folyt társalgásnak.

Legtöbbit beszéltek az utolsó két hónapban folytatott vitákról, amelyekre leginkább irányult a pestiek figyelme és érdeklődése: a viták jellemzője az általános kritika, a korábbi pártpolitika elítélése és az a kívánság volt, hogy gyorsabban és határozottabban menjenek azon az úton, amelyet az SZKP XX. kongresszusa nyitott meg.

Látszólag tudatosan és határozottan tört ki a magyarokból és a párt tagjaiban országszerte világosan kifejezésre jutott, hogy határozottabban kell érvényesíteni az új politikai irányt, el kell vetni a régi koncepciót és tudatosítani az új út irányát. Nagyon jellemző, hogy a Hungária kávéházban a szomszéd asztalnál ülőktől bocsánatot kellett kérnem, hogy hallgatóztam, mert hallottam, hogy Titót emlegetik.

Ketten beszélgettek Titó szovjetunióbeli és romániai útjáról. Az egyik arról beszélt, hogy milyen lassan teszi magáévá az új politikát Magyarország és utána kérdezte, hogy Titó miért Románián és Magyarországon keresztül utazott, melyik út vezet Belgrádból közelebb Moszkvába. A másik nagyon elégedetten beszélt arról, hogy Titó elvtárs milyen meleg fogadtatásban részesült az orosz emberek részéről, amiről a Szabad Népből értesültek. Őszintén úgy nyilatkozott, hogy az SZKP és JuKSz viszonya új korszakot nyit a világ összes kommunista pártjai között.

Ez egy beszélgetésre emlékeztet, melyet az MDP egyik titkárával, Kádár Jánossal folytattam Pesten. Őt nem rég rehabilitálták és sokan úgy hiszik, hogy nemsokára ismét magasabb pártvezetésre választják meg. Értékelve Titó útját, kiemelte annak általános jelentőségét és hozzátette, hogy a nép és a párt egészében kívánják az új politikát. Jugoszlávia felé is, és hogy ezek az erők lehetetlenné teszik azokat, akik ezt az új politikai változást nem kívánják őszintén, vagy készen vannak arra, hogy új uton járjanak, de nagyon lassan és határozatlanul.

Rajk László feleségének beszéde.

Habár mintegy tizenöt nap el is telt azóta, még mindig sokat beszélnek a régi kommunisták és az ifjúsági szervezet "Petőfi Klubja" összejöveteléről, amelyen Rajk László felesége is beszélt.

Pesten hisznek abban, hogy ez a vita nagyjelentőségű volt, mert megmutatta, hogy a régi kommunisták annak dacára, hogy éveken keresztül üldözve és bebörtönözve voltak, nem veszítették el hitüket a pártban és a szocializmusban, sőt ellenkezőleg a vita hangja az volt, hogyan segítsék a pártot, hogy új úton járva megszabaduljon a sztálini dogmatizmustól, megerősítse kapcsolatait a tömegekkel és felépítve a demokráciát megteremtse a gyorsabb szocialista tempót Magyarországon.

Mit hallottam erről a vitáról? Mi játszódott le ezen az értekezleten?

A párt veteránjai nyíltan és egyértelműen beszéltek arról a léggörről és üldözésekről, amelyben a Rajk per után volt részük, arról, hogy a spanyol harcosok többsége és a háború előtti kommunisták nagy része börtönbe voltak vetve és, hogy mennyien haltak meg várva a rehabilitációt. Ebben az időben nem volt kellemes régi kommunistának lenni. Erről azért beszélek, - ahogy maguk mondták, - hogy tanulság legyen és ilyen helyzet ne ismétlődhessék meg.

Hajdú Gyula egyetemi tanár, valamikor a Kun Béla-kormány tagja, a politikai vezetésnek arról a szörnyű következményéről beszélt, amelyik - mint mondta - egy elmaradott afrikai nép rettenetes szokására emlékezteti: az öreg embere-

ket kicsalogatják a konyhó küszöbe elé, hogy a bivalyok és szamarak agyongázolják. Különös figyelmet vont magára Szerényi Sándor, aki arról beszélt, hogy őt valószínűleg nem ismerik névszerint, de ha megmondja, hogy ő Sas, akiről a párt történetében is megemlékeztek. Ő mint 24 éves fiatalember 1929-ben titkára lett az illegális Magyar Kommunista Párt Központi Bizottságának. "Ma pártonkívüli vagyok, 10 évet voltam Sztálin alatt börtönben Oroszországban, olyan hibákkal vádolva, amelyben lényegében ártatlan voltam, pedig munkánkban volt eredmény és érdem is. Én nem keresek pozíciót, sem autót, csak annyit, hogy a pártban legyek, hogy tudjak segíteni."

A többi felszólaló kiemelte, hogy a háború után a vezetés nem hívta a régi kommunistákat, hogy velük tanácskozzon, még akkor sem, amikor a magyar munkásmozgalom történetét irták, pedig ők tudtak erről a legtöbbet. Azt kívánták, hogy erősebb legyen a bizalom a népben is, amely egészében a szocializmus felé hajlik. Az egyik felszólaló azt mondta, hogy helytelen lenne azt mondani, hogy ezek a viták csak értelmiségi beszélgetések. A munkások - mondta - talán kevésbé fejezik ki megjegyzéseiket, de azért hangosan szidják a régi politikát és csak a XX. kongresszus határozatainak keresztülvitele segíthet, hogy kik a felelősök az előző politikáért és hibákért, akik nagyon sok kommunistát kivégeztek, akiket ezért teljes felelősségre kell vonni. /taps/

Rajk Lászlónénak az emelvényen való megjelenését - ahogy a jelenlevők mesélték - feltűnő kb. 10 percig tartó taps kísérte. Rajkné minden kertelés nélkül beszélt arról, hogy milyen volt az élete a börtönben, amelyikben öt évig volt ártatlanul megölt férje miatt. "A gyermekem öt hónapos volt mikor becsuktak, ahol sokkal nehezebb volt a helyzetem, mint a Horthy börtönökben. Legközelebb már öt éves és öt hónapos gyermekemmel találkoztam újra" - mondta. Kérte férje teljes rehabilitációját, állami temetést és nyílt beszédet a régi terrorisztikus módszerekről. A terem rengett a helyesléstől.

A rehabilitációról Pesten nagyon sokat beszélnek. Ez Magyarországon fontos társadalmi, politikai probléma. Nem

szabad elfelejtenünk, hogy a Rajk-per utáni években úgy számítják, hogy kb. 5.000 párttag járt szerencsétlenül /legtöbbje vezető funkcionárius/. Sokan kiszabadultak, némelyik visszakerült a pártba, esetleg kisebb funkcióba is.

De Pesten nyíltan beszélnek arról, amit különben az öreg kommunisták és fiatal értelmiségiek értekezlete is mutatott, hogy a rehabilitálások félmegoldás módján folynak, nincs rehabilitáció ártatlanul elítélt egyéneknél nyilvánosan, nyomtatásban nép színe előtt. Ezt energikusan kívánta a Szabad Nép is; ezért az emberek teljes rehabilitációt akarnak. Nem privát levelekben és sürgönyökben, vagy esetleg enélkül is, hanem a gyakorlatban és nyilvánosan. Az ilyen rehabilitációt tekintik a magyarok teljesnek és nyíltan tagadják és elítélik azt a politikát, amit korábban Sztálin befolyása alatt folytattak.

Az ilyen huza-vona és az ilyen rehabilitáció aláássák e berkekben a hitet és sokan ezt úgy veszik, mint az új orientáció keresztülvitelében való huza-vona példáját, amely a XX. kongresszus után észrevehető volt Magyarországon.

Mert az ártatlanul elítélt emberek rehabilitációja nyilvánosan, össze van kötve a kommunista kritikával és önkritikával, a régi politika okainak éskövetkezményeinek analizálásával, ezért sokan úgy veszik, hogy a rehabilitáció követelése kikérdezése lenne egyes emberek politikai hovatartozásának. Az ettől való húzódozást, vagy félmegoldást úgy értelmezik, hogy ez az új irányelv ellen szól, vagyis, hogy a régi az új előtt csak annyit enged, amennyire éppen kényeszerül.

Mindez a vitán kihívta Kiss Károly szavait, aki az MDP KEB-nek az elnöke, aki a régi kommunisták és az ifjú értelmiség összejövételén a következőkkel fejezte be beszédét: "A nagy lépések még előttünk vannak. Ha volnának is erők, amelyek visszafelé húznak, nincs olyan erő, amely megállíthatná a XX. kongresszus eszméinek megvalósulását Magyarországon."

Ebbe fektetjük reményünket.

Gondok és félelmek.

Nyílt kritika, amely a régi politikáról folyik; a kívánságokkal nem számoló "reálisabb" megvalósítása a demokráciának, amely nem gondol az erőkkel, egyéni frázismegnyilvánulások, - ez mind kihívta a párt sok tagjának félelmét. Sokan kérdezték, különösen, amikor az első hírek érkeztek a kellemetlen poznani eseményekről, hogy vajon a dogmatikus erők, a régi politika képviselői és azok, kik az ő eszméjük után az új politikát elfojtják nemcsak formálisan és nagy huza-vonával akarják a maguk számára kihasználni a következő szituációt.

A huza-vona dacára a pesti beszélgetésekben az az általános meggyőződés dominál, hogy nem lehetséges - ahogy az elmúlt napok több vitáján is kiemelték, - ezt a megújulást titokban megállítani.

És ez biztos.

(Politika (Belgrád) 1956. július 3., korabeli fordítás)

Kun Imre: Levél Tánczos Gáborhoz

DISZ "Petöfi Kör" Tánczos Elvtársnak.

Budapesti DISZ. Bizottság.

Kedves Tánczos Elvtárs!

A portára hétfőn leadott meghívót megkaptam és hétfőn este én is ott voltam a Tiszti-házban megtartott vitán. Sajnos nem volt módomban véleményemet kifejezni az ott elhangzottakkal kapcsolatban, ezért ezuton fűzök néhány gondolatot a találkozó vitájához.

A "Petöfi Kör" vitáiról.

Igen örvendetes, hogy az emberek végre szabadon elmondhatják véleményüket fontos kérdésekről a nélkül, hogy ezért bántódásuk esnék, hogy a tömegek beleszólhatnak saját jövőjük kimunkálásában. Helyes, hogy a DISZ fiatal értelmisége ezen vitasorozat keretében lehetőséget nyújt a magyar társadalom formálásában igen jelentős szerepet játszó embereknek arra, hogy véleményt mondhassanak népünk életének